

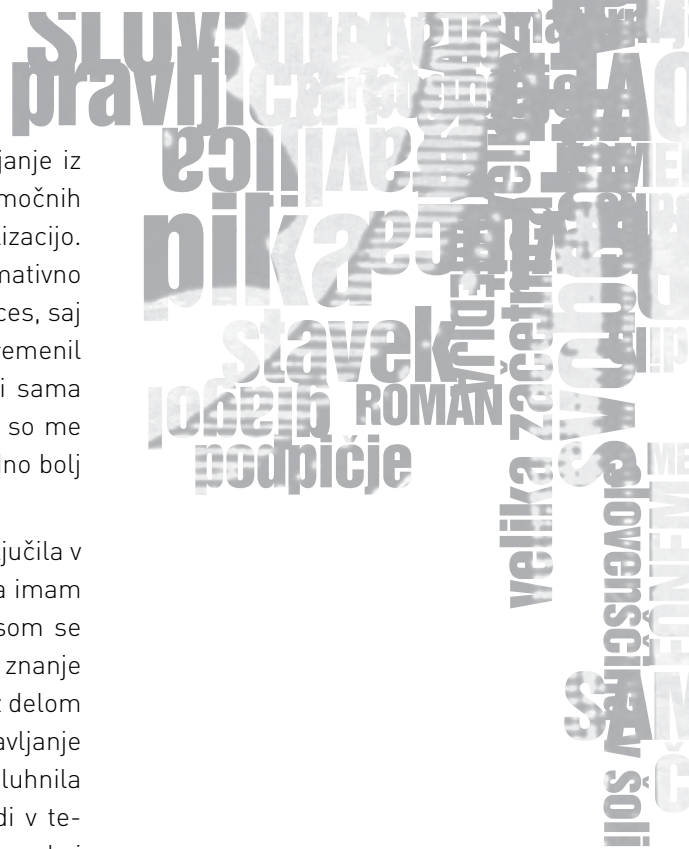
Renata Škodnik, Osnovna šola Gustava Šiliha Velenje

UVAJANJE FORMATIVNEGA SPREMLJANJA

↳ **Formativno spremljanje zahteva od učitelja številne spremembe, saj mora korenito spremeniti način poučevanja. Prispevek predstavlja ključna izhodišča za uspešno načrtovanje uvajanja formativnega spremljanja in ponuja konkretne primere in delovne liste za delo v razredu.**

Formativno spremljanje od učitelja zahteva sodoben pristop, izhajanje iz učencev, načrtovanje dela skupaj z učenci, upoštevanje njihovih močnih in šibkih področij, razgovore o učenju, diferenciacijo in individualizacijo. Perrenoud (1991) piše, da mora vsak učitelj, ki želi prakticirati formativno spremljanje, **preurediti svoj slog poučevanja**. To je dolgotrajen proces, saj mora učitelj spremeniti svoja subjektivna poimenovanja, da bi spremenil svoje doživljanje in ravnanje v razredu (Rupnik Vec 2011: 99). Tudi sama sem z majhnimi koraki začela spreminjati svoj slog poučevanja, a so me pozitivni učinki, ki sem jih zasledila med potjo, tako prevzeli, da vedno bolj odločno stopam po poti formativnega spremljanja učencev.

V šolskem letu 2012/13 sem se odločila, da bom učence aktivneje vključila v preverjanje znanja s pomočjo samovrednotenja, saj sem opazila, da imam ob preverjanju veliko dela sama, učenci pa ostajajo pasivni. S časom se je izkazalo, da sta se povečali tako motivacija za učenje kot samo znanje učencev. Pozitivne izkušnje in ugotovitve so me opogumile, da sem z delom nadaljevala in iskala nove poti za izboljšanje znanja učencev in odpravljanje vrzeli v znanju, preizkušala sem nove načine dela in vse bolj prisluhnila učencem. Opazila sem prednosti samovrednotenja učencev in tudi v teoriji začela spoznavati formativno spremljanje. Z leti sem nabrala nekaj izkušenj in vrata učilnice odprla tudi navzven, na pobudo mag. Sonje Zajc z Zavoda za šolstvo smo organizirali hospitacije za ravnatelje in učitelje, predstavila sem primere ur z elementi formativnega spremljanja. Primere dobre prakse sem na povabilo Zavoda predstavila tudi na seminarjih Slovensčina v 1. in 2. vzgojno-izobraževalnem obdobju, in sicer na Bledu in v Portorožu. V zadnjem letu sem tako razpravljala s številnimi učitelji, ki si želijo uvajati formativno spremljanje v svojo prakso in spoznavala njihove izkušnje, zadržke in uspehe. S formativnim spremljanjem smo se zaradi opaženih pozitivnih učinkov sistematično začeli ukvarjati tudi na šoli, kjer poučujem. V okviru mednarodnega projekta LINPILCARE (v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo) smo za področje izboljšav izbrali elemente formativnega spremljanja. Članice projektne tima, čigar vodja sem, smo za kolektiv pripravile več delavnic, na katerih smo predstavile formativno spremljanje in usmerjale uvajanje le-tega v našo prakso.

Uvajanje formativnega spremljanja za učitelja ni lahko. Ob začetku ob raziskovanju (literatura, izobraževanja, hospitacije, razgovori s kolegi) spoznava številne možnosti, ki jih želi čim prej preizkusiti v razredu. Več idej dobi, bolj ga žene želja, kaj vse mora še narediti, njegov čas, energija in znanje pa so omejeni. Soočanje z dejstvom, da ne more vsega hkrati, da ne more vsega predvidevati in imeti vsega pod nadzorom, mu daje občutek nemoči. Z novimi pristopi stopa na neznana področja doživlja stres in občutek negotovosti, tudi razočaranje ob neuspehih. Ker želi preveč, pade »v jamo brez dna« ter občasno pregori. V takšnem trenutku se mora ustaviti, premisliti, reorganizirati, osmisliti, pogovoriti s kritičnim prijateljem, svetovalcem, z ravnateljem ... Larrivee (2000) opisan proces, ki ga doživlja učitelj, razdeli v tri faze: eksploracija (raziskovanje, ozaveščanje, želja po spremembi), borba (notranji konflikti in negotovost) in spremenjen pogled (pomirjenost, nova praksa).

Uvajanje sprememb v poučevanje je zahtevno delo, ki se ga mora učitelj lotiti sistematično, da bo kar najbolj uspešen in učinkovit.

Učitelj se mora pred uvajanjem najprej sam **poglobiti v formativno spremljanje** in se z njim seznaniti. Samo področje formativnega spremljanja je obsežno in učitelju v začetku predstavlja velik izziv. Za lažje obvladovanje dogajanja v razredu je priporočljivo, da si učitelj za začetek **izbere eno strategijo** med petimi, ki jih predstavlja William (2013), tisto, ki mu je najbližja. Nato učitelj skupaj z učenci načrtuje aktivnosti, s katerimi bodo učenci pridobivali zahtevane spretnosti in znanja, ter zagotovi dovolj časa za refleksijo in pogovor. Skupaj z njimi išče možnosti za izboljševanje procesa učenja in odpravljanja pomanjkljivosti in napake. Ko bodo učitelj in učenci pripravljeni, naj dodajajo in preizkušajo nove strategije.

Black in William (2014: 14) priporočata, da učitelj za uvajanje FS **izbere en sam razred**, v katerega bo uvajal novosti. V praksi se lahko izkaže, da učitelj ob začetku leta izbere določen razred, novosti pa potem preizkusi še v kakšnem drugem razredu, saj ga k temu ženeta bodisi radovednost bodisi dober odziv učencev. Ob koncu šolskega leta se lahko zgodi, da ugotovi, da delo v izbranem razredu zaradi različnih okoliščin ni potekalo, kot si je predstavljal, v drugem razredu pa je bil bolj učinkovit.

Black in William (2014: 14) kot najprimernejši čas za vpeljevanje formativnega spremljanja omenjata **začetek šolskega leta**, saj se po njunih besedah takrat učitelj pogaja z učenci o učnem načrtu.

Rupnik Vec (2011: 9) piše, da mora imeti učitelj izdelan **jasen koncept** kritičnega mišljenja, da zmore smiselno usmerjati svoja ravnanja, ko učence usmerja k cilju: tako strategije poučevanja kot strategije preverjanja in ocenjevanja. Black in William (2014: 14) predlagata, da si učitelj pripravi **akcijski načrt** za izvajanje novosti, ki jih želijo razviti v svoji pedagoški praksi. Učitelj mora vedeti, katero strategijo FS želi uvajati v razred, s katerimi aktivnostmi bo to naredil, razmisliti pa mora tudi, kakšne odzive učencev in učinke lahko pričakuje. Dobro je, če že ob začetku razmisli, s katerimi ovirami se bo srečeval, in v naprej skuša preprečiti morebitne napake.

Spremenjen način dela med nekatere učence prinese zmedenost in negotovost, zato je spremembe treba uvajati **postopoma**. Učitelj mora paziti,

kako se na uvajanje novosti odzivajo učenci, kako se ob tem počutijo. Za uspešno uvajanje sprememb je ključno zaupanje v odnosu učitelj – učenec. Učenci morajo imeti priložnost, da se o spremembah pogovorijo z učiteljem, ki mora upoštevati njihova čustva in mnenja ter reševati težave, ki nastajajo. Tempo uvajanja je treba prilagajati sposobnostim učencev ter njihovemu doživljanju procesa.

Pomembno je, da učitelj upošteva, da je na začetku vsako uvajanje sprememb **zamudno**, a ko učenci (in učitelj) usvojijo nov koncept dela, učenje poteka na bolj zavedni ravni. Učenci končno vedo, kaj je pomembno, kaj že obvladajo in kaj jim še povzroča težave, saj redno dobivajo povratne informacije, če ne učiteljeve, pa svojo, prijateljevo. Kljub manj rešenim nalogam osvojijo cilje v še večjem številu. Učenci postajajo iz tedna v teden bolj samokritični, objektivni, samostojni in odgovorni. Kmalu več časa ostane za ozaveščeno usvajanje učnih ciljev, kar prav gotovo še izboljša dosežke učencev. O podobnih pomislekih o pomanjkanju časa piše Dodgee (2009), ki navaja, da »učitelji večkrat opozarjajo, da nimajo dovolj časa za stalno spremljanje učencev v procesu pouka. Bojijo se, da bodo s formativnim spremljanjem izgubili dragocen čas za razlago učne snovi. V želji, da učitelji posredujejo čim več učne snovi, avtorica opozarja, da se učenci premalo učijo in imajo zato težave pri razumevanju snovi. Z uporabo učinkovitih orodij in strategij lahko učitelj uporablja formativno spremljanje v razumnih časovnih okvirih in s tem spodbuja učinkovito učenje in doseganje napredka učencev.«

Po vzponih in padcih, ki jih učitelj doživi v razredu ob uvajanju FS, kmalu opazi pozitivne učinke pri učencih. Učenci postanejo bolj odgovorni, kritični, motivirani in iskreni, več se učijo sproti, vedo, kaj je pomembno ter znajo odpraviti svoja šibka področja. Učitelj v takšnem razredu spet dobi zanos za poučevanje in ob tem čutili zadovoljstvo, postane mentor, usmerjevalec, spodbujevalec. Larrivee (2000) fazo, v katero je stopil učitelj, ki je uvajal spremembe, poimenuje spremenjen pogled. Učitelj čuti pomirjenost in učinkovito izvaja novo prakso.

Elemente formativnega spremljanja na številnih mestih zasledimo tudi v učnem načrtu za slovenščino, torej formativno spremljanje za učitelje ne bi smelo biti nič novega, pa v praksi vidimo, da žal ni tako.

Učni načrt za slovenščino (2011) predvideva vključevanje učencev v načrtovanje dela, učitelju priporoča, da v dogovoru z učenci avtonomno izbira hitrost obravnave ciljev in vsebin pa tudi metode in oblike dela glede na potrebe, zmožnosti in pričakovanja svojih učencev. Dokument priporoča, da učenci postopoma usvajajo tudi merila za vrednotenje ter jih upoštevajo pri vrednotenju svojih in tujih besedil. Predvideva številne aktivnosti za nastanek dokazov o učenju, učitelj jih mora skupaj z učenci le osmisliti in organizirati. Učitelja zavezuje tudi k učinkoviti povratni informaciji o učenčevem znanju. Še posebej priporoča skupinsko delo, učenci namreč razvijajo zmožnosti in znanje ob aktivnih oblikah učenja, kot so sodelovalno učenje, učenje z odkrivanjem in problemsko učenje. Predvideva aktivnosti, v katerih učenci skupaj s sošolci in z učiteljem vrednotijo svoje besedilo in besedila sošolcev ter utemeljujejo svoje mnenje. Med operativnimi cilji na več mestih priporoča, da učenci vrednotijo svoje delo, zaznavajo svoje na-

pake, jih odpravljajo in (po potrebi z učiteljevo pomočjo) načrtujejo, kako bi izboljšali svoje znanje in učenje.

V nadaljevanju podajam nekaj **predlogov za uvajanje FS pri pouku slovenščine** (razdeljeni so v 5 točk glede na Williamove strategije FS (William 2013: 123).

1. Razjasnitev, soudeleženosť pri določanju in razumevanje namenov učenja in kriterijev za uspeh

V začetku šolskega leta učence čim bolj vključite v načrtovanje pouka, upoštevajte njihovo predznanje in interese. Učenci naj podajo svoje predloge za delo pri pouku slovenščine. V razredu jih analizirajte in argumentirano sprejmite/zavržite/odložite. Z učenci se pogovorite o njihovem že usvojenem znanju, analizirajte njihove šibke točke in močna področja. Na podlagi predznanja in interesov načrtujte število ur za usvajanje, utrjevanje, preverjanje in ocenjevanje posamezne snovi. Pogovorite se o tem, kako si želijo delati in o učinkovitosti, ki jo opazijo pri posameznih metodah dela (individualno, delo v parih, skupinsko delo) ter sprejmite razredna pravila za učinkovito delo. Učence spodbite k razmisleku o njihovem učenju in domačem delu, naj razmislijo, kako bi bilo njihovo učenje učinkovitejše in si zapišejo cilj, kako ga bodo izboljšali. Z učenci se pogovorite o pomenu pravočasne povratne informacije za njihov uspeh, pogovorite se o namenu preverjanja znanja (in ga osmislite) ter o načinih pridobivanja ocen. V začetku leta jih povabite k razmisleku o tem, katere knjige bi brali za domače branje, katere vsebine iz berila si želijo obravnavati in zakaj. Pogovorite se o njihovih predlogih, kako bi to naredili in sprejmite sprejemljiv dogovor.

Pri posameznih sklopih (in urah) se z učenci pogovorite o učnih ciljih, ki jim morajo biti razumljivi. Le če jih bodo razumeli, bodo jasno vedeli, kaj se od njih pričakuje. Pomembno je, da tudi kriterije uspešnosti postavite skupaj z učenci, v njim razumljivem jeziku. Jasno postavljena cilj in kriterij sta osnova za načrtovanje dela in spremljanje napredka učencev, hkrati pa osmislita učenje. Učence spodbujajte k zastavljanju lastnih učnih ciljev glede na njihove sposobnosti, saj je nerealno pričakovati, da bodo vsi učenci usvojili vse cilje v celoti.

Omogočite jim, da sami iščejo poti za reševanje problemov, spodbujajte inovativnost in ustvarjalnost. Skušajte upoštevati individualnost učencev in jim omogočite, da se učijo čim bolj diferencirano glede na njihove želje in sposobnosti. Pogovor vodite tudi o ovirah med učenjem, strategijah reševanja le-teh, individualni organizaciji in njihovem napredku pri načrtovanju procesa učenja.

2. Priprava takšnih dejavnosti v razredu, s katerimi je mogoče pridobiti dokaze o učenju

Dokaze o učenju pridobivamo pogosto, treba jih je le osmisliti in urediti. Številni priporočajo portfolio ali mapo učenja, saj so spodbujevalec učenja za učence, usmerjevalec učenja za učitelje, izčrpen informator za starše in koristen pripomoček za ocenjevanje (Razdevšek Pučko 1999: 77)

Priloga 1: Načrtovanje dela

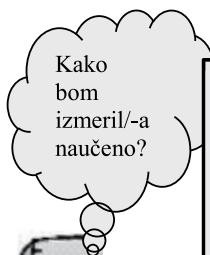
NAČRTOVANJE DELA

Ime in priimek: _____

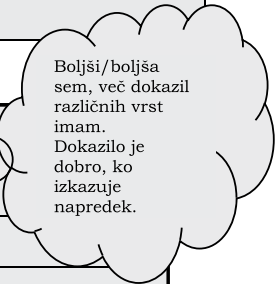
Datum: _____

CILJ, KI GA ŽELIM DOSEČI	DEJAVNOSTI ZA DOSEGANJE CILJA	ČASOVNI PLAN DELA

KRITERIJI:

DOKAZILA O USPEHU:

Kaj je najbolj pomembno, da bom uspešen/uspešna?

Kakšne ovire pričakujem?

Kako jih bom reševal/-a?

Kakšno pomoč bom potreboval/-a?

Učence povabite, naj po lastnih željah oblikujejo svojo naslovnico mapi učenja, ki naj v največji meri predstavlja njih, njihove interese in cilje (pesem, moto, pregovor, risba ...). Pogovorite se o vloženem trudu ter o kakovosti izdelkov (spisih, vajah, nalogah, preverjanjih, ocenjevanjih). Vključite jih v načrtovanje in izbiro izdelkov v mape učenja, saj bo to povečalo njihovo motivacijo za delo. Osmislite dokaze, premislite, zakaj bi izbrali določenega, kakšno znanje izkazuje, ali izkazuje učenčev napredek.

Med dokaze o učenju spadajo:

- ugotavljanje znanja ob začetku sklopa in ob koncu ter ugotavljanje napredka;
- analiza preverjanja, iz katerega učenec prepozna šibka področja;
- akcijski načrti, s katerimi učenec načrtuje odpravljanje šibkih področij in dokazila o opravljenem delu;
- dokazi, ki kažejo na izboljšanje procesa učenja (načrtovanja, izvedba, vrednotenje) in predlogi za izboljšanje le-tega;
- izdelki učenca, na katere je še posebej ponosen.

3. Zagotavljanje povratnih informacij, ki učence premikajo naprej

Kakovostna povratna informacija izpolnjuje tri temeljne naloge: učencu pove, do kod je prišel in katere stopnje znanja je že dosegel, spodbudi ga k iskanju pomanjkljivosti in mu ponudi možnost in pot za njihovo odpravljanje (Razdevšek Pučko 2004). Kakovostna in pravočasna povratna informacija najmočnejše med vsemi dejavniki vpliva na izboljšanje dosežkov učencev (Hattie 2009), zato jim jo zagotovite čim večkrat. Ker vsako uro ne morete zagotoviti povratne informacije vsem učencem, je dobro, da osmislite dajanje vaših povratnih informacij, komu, kdaj, zakaj in kako. Koristna je tudi povratna informacija, ki jo posredujete učencem o delu v skupini (lahko le ustna), ki skupini daje informacije o trenutnem dosežku in jo spodbudi k napredku, novim rešitvam ali k odpravljanju napak, saj na takšen način hitreje zagotovite povratno informacijo več učencem hkrati.

Razmislite tudi o tem, kakšne informacije o učencu potrebujete kot učitelj, da mu boste čim bolj pomagali k napredku, da ga boste znali čim bolj usmerjati in učinkovito spodbujati. Sploh v začetku šolskega leta je pomembno, da o novem učencu pridobite čim več informacij.

4. Aktiviranje učencev, da postanejo drug drugemu vir poučevanja

Učenci se radi učijo drug od drugega, so inovativni in motivirani za takšen način dela. Marentič Požarnik (2005: 64) piše o spodbujanju razmišljanja, zavzetosti in odgovornosti ter aktiviranju domišljije. Če učenci niso vajeni takšnega načina dela, si vzemite čas za pogovor z njimi, razpravljajte o prednostih takšnega dela, o njihovih pričakovanjih in o ovirah, ki bi lahko nastale. V razredu se bo verjetno našel kakšen učenec ali učenka, ki se raje uči sam, a brez skrbi, verjetno se bo počasi pridružil drugim, ko bo spoznal prednosti takšnega dela.

Priloga 2: Primer dokazila o napredku (Kaj znam/zmorem bolje ob koncu sklopa?)

Ime in priimek: _____

Datum: _____

KAJ ZNAM/ZMOREM BOLJE OB KONCU SKLOPA?

CILJ:	DOSEGANJE CILJA: OZNAČI PRAVILNOST TRDITEV NA LESTVICI (zelena: drži, rdeča: ne drži).
	
	
	

PRILOŽENA DOKAZILA, KI IZKAZUJEJO MOJ NAPREDEK:

Najbolj sem ponosen/-na na:

Kako sem zadovoljen/zadovoljna z napredkom?

Kako bi zmožel/zmogla več?

Kaj želim še izboljšati? Kako bom to naredil/-a?

Dosežki, ki jih bom še izboljšal/-a:	Kako?	Kdaj?	Realizacija?

Priloga 3: Povratna informacija učitelju (To sem jaz)

TO SEM JAZ

OB ZAČETKU ŠOLSKEGA LETA BI UČITELJICI O SEBI RAD/-A SPOROČIL/-A:

Pri slovenščini rad/-a delam, imam rad/-a ...

Pomoč učitelja potrebujem ...

Dobro mi gre ...

PRILEPI SLIKO

Dopiši DA, NE, DELNO:

- Učim se sproti.
- Nalogo opravljam redno.
- Rad/-a naredim še kaj, kar ni za nalogo.
- Pri pouku aktivno sodelujem.
- S svojim delom in učenjem sem zadovoljen/zadovoljna.

Ne maram ...

V lanskem šolskem letu sem prebral/-a ___ knjig.

Najraje berem

Podčrtaj pravilno trditev in jo dopolni:
Branje me veseli ...
Branja ne maram, ker ...

Kaj si se danes naučil/-a, spoznal/-a o sebi?

Kaj si želiš izboljšati?

Kako boš to storil/-a?

Učenje je poleg individualnega tudi socialen proces, kjer je pomembno skupinsko sodelovanje, dialog in interakcija (Marentič Požarnik 2005: 65). Ob začetku skupinskega dela se je nujno pogovoriti o načinu dela in sprejeti določena pravila, ki bodo zagotavljala kakovostno in učinkovito delo vseh članov skupine.

Učenje je tudi čustveno obarvan proces (Prav tam, 65), zato se z učenci pogovorite o kakovosti dialoga med njimi, o njihovi objektivnosti in o vplivu, ki ga imajo drug na druga (sošolčeva povratna informacija ima pogosto večji učinek kot učiteljeva). Pazite tudi, da ne boste zaradi prehitrih in prevelikih sprememb v poučevanju naleteli na odpor, zato učence na nove vloge privajajte s tempom, ki ga bodo narekovali sami.

Nekaj možnosti, da so učenci drug drugemu vir poučevanja:

- učenci si skupaj zastavijo izziv in iščejo možne rešitve;
- učenci pripravijo naloge za sošolce, jih izmenjajo;
- učenci vrednotijo izdelke in predstavitve sošolcev in jih usmerjajo k izboljšavam (podajanje priporočil za delo);
- učenci razpravljajo o pravilnosti rešitev in objektivnosti vrednotenja;
- sposobnejši, hitrejši učenci pomagajo slabšim, počasnejšim;
- učenci predstavljajo svoje izdelke in svoj način dela ter reševanja problemov sošolcem.

5. Aktiviranje učencev za samoobvladovanje njihovega učenja

Učenje, usmerjeno v prihodnost, zahteva premik od vodenega učenja k samostojnemu učenju, ki vključuje samostojno načrtovanje, spremljanje, vzdrževanje motivacije in kontroliranje procesa. Ob takšnem učenju se učenci celovito spremenijo (Marentič Požarnik 2005: 66). Za tako zahtevne spremembe učenci potrebujejo postopnost, sistematičnost in čas. Učence na samostojnost navajajte postopno, s samostojnim usvajanjem enega cilja. Poskrbite, da bodo skrbno načrtovali aktivnosti, s katerimi bodo dosegli cilj in oblikovali realne ter jasne kriterije uspešnosti. Ko bodo učenci osvojili osnovne spretnosti in samokritičnost, lahko usvajate in preverjate doseganje več ciljev.

Zajc (2008: 86) opozarja, da je potrebno aktivno vključevanje učencev tudi v proces ocenjevanja in povečanje odgovornosti učencev za lasten napredek in razvoj. Ključno je spodbujati sposobnosti samovrednotenja, saj le-to izboljšuje prenašanje kritike in neuspehov, odgovornost, samostojnost, učenci razvijajo občutek, kaj je in kaj ni pomembno, poglobljeno razmišljajo in nadzirajo proces učenja, saj s samovrednotenjem spremljajo svoj napredek in načrtujejo lasten razvoj. Samovrednotenje ob vsem tem torej izboljšuje kakovost – dosežke učencev. Marentič Požarnik (2005: 65) opozarja, da je poleg vsebin pri učenju zelo pomemben proces učenja (iskanje, razmišljanje, reševanje problemov), strategije učenja, ki jih pri tem pridobimo in presoja ustreznosti strategij (meta-učenje).

Tudi pri razvijanju procesa samovrednotenja je pomembna postopnost. V začetku lahko preverite objektivnost in samokritičnost učencev tako, da najprej sami ocenijo svoj izdelek, nato pa ga naj ponudijo v presojo še so-

Priloga 4: Povratna informacija sošolca o doseganju ciljev

POVRATNA INFORMACIJA UČENCU O SAMOVREDNOTENJU

Izberi nalogo in jo reši. V tabelo zapiši, kateri cilj si želel/-a z njo doseči in ovrednoti svoje delo. Nalogo priloži temu obrazcu.

SAMOVREDNOTENJE

CILJ	KRITERIJ	OVREDNOTI DOSEGANJE CILJA (označi s →)	UTEMELJITEV
		  	

<i>S križcem označi, koliko se strinjaš s trditvami.</i>	☒	<i>Strinjam se.</i>	<i>Večinoma se strinjam.</i>	<i>Ne strinjam se.</i>	<i>Ne morem se odločiti.</i>
Svoje delo sem vrednotil/-a objektivno.		☐	☐	☐	☐
Vrednotenje mi ne dela težav.		☐	☐	☐	☐
Pri vrednotenju sem natančen/natančna.		☐	☐	☐	☐
Samovrednotenje mi pomaga izboljšati delo.		☐	☐	☐	☐

PRAVILNO

NAPAČNO

Povratna informacija učitelja o samovrednotenju

IZPOLNI PO UČITELJEVI POV RATNI INFORMACIJI:

Obkroži: S svojim vrednotenjem: **sem v celoti** / **sem delno** / **nisem** zadovoljen/zadovoljna.

Kako boš izboljšal/izboljšala svoje samovrednotenje?

Kaj si se o sebi naučil/-a novega?

Priloga 5: Povratna informacija učencu o njihovem samovrednotenju

SE ZNAM UČITI?

Izberi cilj, ki ga želiš usvojiti.
Določi kriterije za uspeh.
Zapiši, s katerimi dejavnostmi boš dosegel/-la cilj.
Realiziraj zastavljeno in ovrednoti svoje znanje.
Realiziraj dejavnosti za odpravo šibkih področij.
Priloži dokazila o delu.

CILJ	KRITERIJI	DEJAVNOSTI	DOSEGANJE CILJA (OBKROŽI)	UTEMELJITEV →

<i>S križcem označi, koliko se strinjaš s trditvami.</i>	☒	<i>Strinjam se.</i>	<i>Večinoma se strinjam.</i>	<i>Ne strinjam se.</i>	<i>Ne morem se odločiti.</i>
Dejavnosti za doseganje cilja so ustrezne.	☐	☐	☐	☐	☐
Postavljeni kriteriji so ustrezni.	☐	☐	☐	☐	☐
Vrednotim objektivno in natančno.	☐	☐	☐	☐	☐
Ovrednotenje doseganja cilja je realno.	☐	☐	☐	☐	☐
Poiščem in izboljšam šibka področja.	☐	☐	☐	☐	☐

Kaj bi lahko izboljšal/-a? Kako?

Kakšno pomoč potrebuješ?

Povratna informacija učitelja o tvojem učenju

šolcu, sošolki. Izdelke, pri katerih prihaja do velikih razlik, preglejte sami in se o vrednotenju pogovorite z učenci. Že po nekaj samovrednotenjih večina učencev najde pravo mero kritičnosti in izboljša objektivnost. Največ težav s samovrednotenjem imajo učno najšibkejši, potrebna je pomoč sošolcev, učitelja.

Prve pozitivne učinke FS na učence sem sama zasledila že po nekaj mesecih sistematičnega drugačnega dela:

- izboljšuje ozaveščenost učencev o ciljih in bistvu učenja;
- izboljšuje samokritičnost učencev in objektivnost;
- izboljšuje motivacijo za delo zaradi možnosti izbire načina dela in vrste nalog za doseganje istega cilja;
- izboljšuje refleksijo o procesu učenja in lastnega razvoja;
- učenci pogosteje dobijo učinkovito povratno informacijo o njihovem delu/nedelu, znanju/neznanju;
- izboljšujejo se načrti učenja;
- izboljšuje se domače delo ter odgovornost za učenje;
- mape učenja/izdelkov postajajo motivacijsko sredstvo;
- učenje postaja odpravljanje šibkih področij in ne »sedenje za zvezkom«.

Sklep

Uvajanje formativnega spremljanja predstavlja za učitelja veliko spremembo, saj mora spremeniti svoje razmišljanje o poučevanju in način dela v razredu. Na poti uvajanja učitelj doživlja tako vzpone kot padce, preizkuša nove poti za izboljšanje znanja učencev. Pri tem doživlja različne faze, od raziskovanja, do negotovosti in spraševanja o vztrajanju, do sprememb v praksi in spremenjenih pogledov. Učitelju na poti koristijo spodbuda, podpora ter primeri dobre prakse, ki mu predstavljajo izhodišče za lastno raziskovanje v učilnici.

Učitelj se mora pred uvajanjem najprej sam poglobiti v formativno spremljanje in se z njim seznaniti, za začetek naj izbere eno strategijo in en sam razred, v katerega bo uvajal novosti. Učitelj mora jasno vedeti, kaj želi z uvajanjem doseči, dobro je, da si pripravi akcijski načrt za uvajanje novosti, ki jih želi razviti v svoji pedagoški praksi.

Najprimernejši čas za sistematično uvajanje je začetek šolskega leta, ko učitelj načrtuje delo, prav je, da že v začetku aktivnosti, s katerimi bodo učenci pridobivali zahtevane spretnosti in znanja, načrtuje skupaj z učenci. Pomembno je tudi, da zagotovi dovolj časa za refleksijo in pogovor.

Elemente formativnega spremljanja na številnih mestih zasledimo tudi v učnem načrtu za slovenščino, torej formativno spremljanje za učitelje ne bi smelo biti nič novega, pa v praksi žal ni tako. Zaradi pozitivnih učinkov, ki jih formativno spremljanje ima, saj izboljšuje motivacijo, samokritičnost, odgovornost za učenje ter zavedanje o lastnem učenju in izboljševanje le tega bi bilo dobro, da se učitelje spodbuja k njegovemu uvajanju na vseh nivojih.

▾ POVZETEK

Prispevek predstavlja uvajanje formativnega spremljanja pri pouku slovenščine. Podaja nekaj teoretičnih izhodišč za lažje uvajanje formativnega spremljanja, ki se ga mora učitelj lotiti premišljeno in sistematično. Učitelj se mora pred uvajanjem najprej sam poglobiti v formativno spremljanje in se z njim dobro seznaniti. Jasno mora vedeti, kaj želi z uvajanjem doseči. Dobro je, da si pripravi akcijski načrt za uvajanje novosti, ki jih želi razvijati v svoji pedagoški praksi. Najprimernejši čas za sistematično uvajanje je začetek šolskega leta, ko načrtuje delo. Za začetek naj izbere eno strategijo in en sam razred, v katerega bo uvajal novosti. Zaradi pozitivnih učinkov, ki jih formativno spremljanje ima, saj izboljšuje motivacijo, samokritičnost, odgovornost za učenje ter zavedanje o lastnem učenju, bi bilo dobro, da se učitelje spodbuja k njegovemu uvajanju. Prispevek ponuja tudi praktične nasvete za razvijanje posameznih elementov formativnega spremljanja in primere delovnih listov za delo v razredu.

Ključne besede: formativno spremljanje, uvajanje formativnega spremljanja, sodobni pristopi poučevanja

▾ Viri in literatura

- Black, Paul in William, Dylan, 2014: Spremljanje in poučevanje skozi formativno spremljanje: Raziskovanje in praksa. *Vzgoja in izobraževanje* 5/6.10–16.
- Dodge, Judith, 2009: *25 Quick Formative Assessments for a Differentiated Classroom*, Scholastic Inc., New York.
- Hattie, John, 2009: *Visible learning*. London, New York: Routledge.
- Larrivee, Barbara, 2000: Transforming Teaching Practice: becoming the critically reflective teacher. *Reflective practice*, 1 (3). 293–307.
- Marentič Požarnik, Barica, 2005: Psihologija učenja in pouka. V: Erčulj, Justina (ured.): *V učence usmerjeno poučevanje*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Perrenoud, Philippe. 1991: Towards a Pragmatic Approach to Formative Evaluation. V: Penelope Weston (ur.): *Assessment of Pupils Achievement: Motivation and School Success*. Amsterdam: Swets and Zeitlinger.
- Razdevšek Pučko, Cveta, 1999: *Opisno ocenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Razdevšek Pučko, Cveta, 2004: Formativno preverjanje znanja in vloga povratne informacije. *Sodobna pedagogika* 55/1.126–139.
- Rupnik Vec, Tanja, 2011: *Izzivi poučevanja: spodbujanje razvoja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: Zavod za šolstvo.
- *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina, 2011*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- William, Dylan, 2013: Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. V: Sentočnik, Sonja (ur.): *O naravi učenja*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Zajc, Sonja, 2008: Vodenje ocenjevanja za spodbujanje razvoja učenja. V: Komljanec, Natalija (et. al.): *Didaktika preverjanja in ocenjevanja*. Ljubljana: Zavod za šolstvo.